

JAKELU

Pääministeri Juha Sipilä
Ulkoasiainministeri Timo Soini
Oikeusministeri Antti Häkkänen
Valtiovarainministeri Petteri Orpo
Perhe- ja peruspalveluministeri
Juha Rehula

Asianumero
IOK/37/2017

Päiväys
21.6.2017

TIEDOKSI

Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeus-
yhteyshenkilöiden verkosto
Ihmisoikeuskeskuksen ihmisoikeus-
valtuuskunta

Asia

**Ihmisoikeuskeskuksen lausunto; YK:n yleismaailmallinen
määräaikaistarkastelu (UPR); Suomen saamien suositusten tarkastelu
kansallisella tasolla**

YK:n yleismaailmallisen määräaikaistarkastelun (UPR) kolmas kierros käynnistyi toukokuussa 2017 ja Suomi oli tarkasteltavana ensimmäisten valtioiden joukossa. Nyt, kun hallitus on muodostamassa kantaansa tarkastelussa saatuihin suosituksiin, Ihmisoikeuskeskus haluaa oma-aloitteisessa lausunnossaan kiinnittää huomiota suosituksissa esille nousseisiin muutamiin teemoihin, joita se on käsitellyt omissa UPR-kontribuutioissaan.

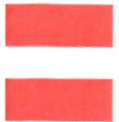
Taustaa

Ihmisoikeuskeskus ja sen ihmisoikeusvaltuuskunta yhdessä eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa muodostavat Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution. Ihmisoikeuskeskus on ollut kansallisen ihmisoikeusinstituution edustajana aktiivisesti mukana kolmannella UPR-kierroksella ja seurannut Suomen kansallisen raportin valmistelua. Syyskuussa 2016 Ihmisoikeuskeskus toimitti Suomen tulevaa määräaikaistarkastelua koskevan rinnakkaisraportin YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimistolle. Raportissaan keskus arvioi erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien oikeuksien toteutumista sekä sitä, miten hallitus huomioi perus- ja ihmisoikeudet omissa toiminnassaan.

Lisäksi Ihmisoikeuskeskus osallistui huhtikuussa 2017 kansalaisjärjestö UPR Infon järjestämään tilaisuuteen, jossa se kertoi huomioitaan Suomen ihmisoikeustilanteesta. Useiden valtioiden edustajat olivat saapuneet paikalle kuulemaan kansallisen ihmisoikeusinstituution ja kansalaisjärjestöjen näkemyksiä, joita ne saattoivat halutessaan hyödyntää omia suosituksia valmistellessaan.

Kuluvan vuoden syyskuussa, kun Suomea koskeva UPR-loppuraportti hyväksytään ihmisoikeusneuvostossa, Ihmisoikeuskeskus käyttää lyhyen puheenvuoron heti Suomen oman puheenvuoron jälkeen.

Ihmisoikeuskeskus seuraa myös suositusten toimeenpanoa kansallisella tasolla.

Suomen saamista suosituksista

Määräaikaistarkastelun kolmannella kierroksella Suomi sai 153 suositusta 70 valtiolta. Suomen tulee ilmoittaa kirjallisesti kantansa saamiinsa suosituksiin viimeistään ihmisoikeusneuvoston syyskuun 2017 istunnossa. Viime kierroksen tapaan monet suosituksista liittyivät rasismiin, syrjintään ja vihapuheeseen, naiseen kohdistuvaan väkivaltaan ja sopimusratifiointeihin.

Ihmisoikeuskeskus toivoo, että hallitus omassa tarkastelussaan kiinnittää erityistä huomiota siihen, ilmentävätkö Suomen saamat usein toistuvat suositukset perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa sellaisia puutteita, joita sen tulisi pyrkiä aktiivisemmin korjaamaan. Lausunnossaan keskus käsittelee muutamia tällä UPR-kierroksella esiin nousseita suositusten teemoja.

Sukupuolen oikeudellinen vahvistaminen

Useat valtiot, kuten Ruotsi, Kanada, Hollanti ja Meksiko suosivat Suomea poistamaan lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen sukupuolen oikeudellisen vahvistamisen edellytyksistä. Muutamissa suosituksissa toivottiin samassa yhteydessä luovuttavan myös lääketieteellisistä selvityksistä ja toimenpiteistä. Ihmisoikeuskeskus on omassa UPR-rinnakkaisraportissaan ja muissa lausunnoissaan todennut pitävänsä valitettavana sitä, että vaatimusta transsukupuolisen henkilön lisääntymiskyvyttömyydestä silloin, kun hän haluaa sukupuolelleen oikeudellisen vahvistuksen, ei ole vielä kukaan poistettu nk. translaista (laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta 563/2002). Lisääntymiskyvyttömyysvaatimus loukkaa transsukupuolisten henkilöiden keskeisiä perus- ja ihmisoikeuksia. Nykyinen translaki ei turvaa heidän yhdenvertaisuuttaan, henkilökohtaista koskemattomuuttaan ja itsemääräämisoikeuttaan tai yksityiselämän suojaa perustuslain sekä kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja -suositusten edellyttämällä tavalla. Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tuoreessa ratkaisussaan (A.P., Garçon ja Nicot v. Ranska, 6.4.2017) katsonut että pysyvän lisääntymiskyvyttömyyden vaatiminen loukkasi Euroopan ihmisoikeussopimuksessa turvattua oikeutta yksityiselämään. **Ihmisoikeuskeskus rohkaisee hallitusta hyväksymään vähintäänkin transsukupuolisten lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen poistamista koskevat UPR-suositukset.**

Maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden oikeudet

Ihmisoikeuskeskus on rinnakkaisraportissaan tuonut esiin olevansa huolissaan ulkomaalaislakiin vuonna 2016 tehdyistä muutoksista, jotka rajoittivat turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa ja vaikeuttivat perheenyhdistämissä. Ihmisoikeuskeskus haluaa etenkin kiinnittää huomiota alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden edun ja oikeusturvan takaamiseen, sillä ilman huoltajaa saapuneet, turvapaikkaa hakevat lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. **Ihmisoikeuskeskus rohkaisee hallitusta hyväksymään suositukset 6.152 (Kazakstan) ja 6.153 (Honduras), joissa kannustetaan Suomea arvioimaan turvapaikanhakijoita ja pakolaisia koskevaa lainsäädäntöään. Lisäksi keskus rohkaisee hyväksymään Egyptin suosituksen 6.151, jossa muun muassa toivotaan Suomen varmistavan turvapaikanhakijoiden pääsyn oikeusavun**

piiriin ja helpottavan perheenyhdistämisistä. Niin ikään Ihmisoikeuskeskus kannustaa hyväksymään Portugalin antaman suosituksen 6.127 yksintulleiden alaikäisten edustajien sujuvasta ja asianmukaisesta määräämisestä.

Ihmisoikeuskasvatus

Tällä kierroksella Suomi sai aiempaa enemmän ihmisoikeuskasvatusta koskevia suosituksia. Slovenia suositti, että opettajien järjestelmälliselle ihmisoikeuskasvatukselle ja -koulutukselle varmistetaan riittävät resurssit. Keskus on omassa rinnakkaisraportissaan todennut, että etenkin opettajankoulutuksessa on tarvetta ihmisoikeuskasvatukselle. Opettajilla on oltava riittävät tiedot ja ymmärrys ihmisoikeuksista ja ihmisoikeuskasvatuksesta, jotta he voivat opettaa ihmisoikeuksia opetussuunnitelmien edellyttämällä tavalla. **Ihmisoikeuskeskus rohkaisee hallitusta hyväksymään suosituksen 6.34 (Slovenia).**

ILO 169 -sopimuksen ratifiointi

Suomi sai useita suosituksia alkuperäis- ja heimokansojen oikeuksia koskevan ILO:n yleissopimuksen nro 169 ratifiointiksi (ILO 169 -sopimus). Lisäksi Norja suositti Suomea osallistamaan saamelaiset sopimuksen ratifiointiprosessiin. Myös Ihmisoikeuskeskuksen rinnakkaisraporttiin sisältyi suositus jo pitkään vireillä olleen ratifiointin loppuunsaattamiseksi. Hallituksella on nyt käytettävissään kansainvälistä oikeusvertailevaa tietoa sopimuksen ratifiointin ratkaisemiseksi, kun saamelaisten oikeuksien toteutumista koskeva tutkimus julkaistiin vuoden 2017 alussa. **Ihmisoikeuskeskus rohkaisee hallitusta hyväksymään ILO 169 -sopimuksen ratifiointia ja saamelaisten osallistamista koskevat suositukset 6.3 (Guatemala), 6.12 (Venezuela), 6.14 (Meksiko), 6.15 (Norja) ja 6.16 (Peru).**

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen täytäntöönpano

Rinnakkaisraportissaan Ihmisoikeuskeskus kiitti hallitusta vammaispoliittisen ohjelman (VAMPO) laatimisesta vuosille 2010–2015. Keskus suositti, että YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen (vammaisyleissopimus) tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi tulisi laatia kansallinen toimintaohjelma, joka jatkaisi VAMPO:n aikaansaamaa positiivista kehitystä ja jolle osoitettaisiin selvät resurssit sekä konkreettisia indikaattoreita. UPR-tarkastelussa Espanja antoi samansisältöisen suosituksen. **Keskus rohkaisee hallitusta hyväksymään Espanjan suosituksen 6.135 siitä, että vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanemiseksi laaditaan uusi kansallinen ohjelma.**

Resursseista

Kansallisia perus- ja ihmisoikeusrakenteita koskevissa suosituksissa nousivat esille resurssikysymykset. Ihmisoikeuskeskus korostaa, että riittävien resurssien turvaaminen on edellytys itsenäisten perus- ja ihmisoikeustoimijoiden, kuten kansallisen ihmisoikeusinstituution ja erityisvaltuutettujen toiminnan riippumattomuudelle ja niiden lakisäateisten tehtävien hoitamiseksi. Keskus haluaa

tässä yhteydessä tuoda esiin, että sille osoitetut lakisääteiset ovat laajat ja että näiden tehtävien hoitamiseksi sillä on johtajan lisäksi vain kolme vakituista virkaa. Ihmisoikeuskeskuksella on myös uutena lakisääteisenä erityistehtävänä YK:n vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanon edistäminen, suojelu ja seuranta yhdessä ihmisoikeusvaltuuskunnan ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa. **Ihmisoikeuskeskus rohkaisee hallitusta hyväksymään suositukset 6.27 (Pakistan) ja 6.28 (Guatemala) kansallisen ihmisoikeusinstituution riittävästä resursseista. Lisäksi se rohkaisee hyväksymään suosituksen 6.29 (Meksiko) yhdenvertaisuusvaltuutetun resurssien varmistamisesta sen maastapoistamisen valvontaa koskevassa tehtävässä.**

Myös toisen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman resurssien riittävyyteen kiinnitettiin suosituksissa huomiota. Kuten Ihmisoikeuskeskus toi esille UPR Infon esi-istunnossa antamassaan lausunnossa, ohjelman joillekin hankkeille on osoitettu projektirahoitusta, mutta pääasiallisesti ohjelmaa toimeenpannaan olemassa olevin resurssein. **Keskus rohkaisee hallitusta hyväksymään suositukset 6.31 (Filippiinit) ja 6.32 (Kanada) toisen kansallisen toimintaohjelman riittävästä resursseista.**

Sirpa Rautio
Johtaja

Elina Hakala
Avustava asiantuntija